

УНИВЕРЗИТЕТ ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ ШТИП
ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ

Др Ристо Фотов

ОСНОВИ НА ФИНАНСИИ

ШТИП, 2007 година

СОДРЖИНА

Страна:

I Глава

1. Финансии, дефиниција и предмет на изучување	7
1.1. Дефиниција	7
1.2. Основа и природа на финансиите	10
1.3. Предмет на изучување на науката за финансии	13
1.4. Монетарна и финансиска економија	17
1.5. Финансиска економија и националниот доход	18
1.6. Класичните неутрални и современи функционални финансии	21
2. Финансиски систем и негови елементи	23
2.1. Финансиски текови и финансиски механизам	25
2.1.1. Финансиски текови	25
2.1.2. Финансиски механизам	27
2.2. Финансиски институции и финансиски инструменти	28
2.2.1. Финансиски институции	28
2.2.1.1. Небанкарски финансиски институции	28
2.2.2. Финансиски инструменти	46
2.2.2.1. Чекови	47
2.2.2.2. Меница	49
2.2.2.3. Акции	54
2.2.2.4. Обврзници	61
2.2.2.5. Цесија	67
2.2.2.6. Компензација	67
2.2.2.7. Вреднување на опции и роковите на нивно достасување	67
2.2.2.7.1. Варанти	75
2.2.2.8. Фјучерси	80
2.2.2.9. Свопови (SWAP)	88
2.2.2.10. Банкарски потврди за депозити	90
3. Финансиски систем- структура	90
3.1. Класификација на финансискиот систем	95
3.1.1. Финансиски систем базиран на банките	96
3.1.2. Финансиски систем базиран на пазар	99
3.2. Монетарно-кредитен систем	100
3.3. Банкарски систем	105
3.4. Фискален сиситем	124
3.5. Деловно-финансиски систем	140
3.6. Осигурување, поим и начела	140
3.7. Систем на финансиски пазари	141
3.7.1. Пазар на пари и пазар на капитал	143
3.7.1.1. Пазар на пари	143

3.7.1.1.1. Организација и принципи на работење на пазарот на пари и краткорочни хартии од вредност	143
3.7.1.1.2. Инструменти и механизам на пазарот на пари	152
3.7.1.1.3. Видови краткорочни хартии од вредност	154
3.7.1.1.4. Каматните стапки на пазарот на пари	157
3.7.1.2. Пазар на капитал	158
3.7.1.2.1. Видови пазари на капитал	159
3.7.1.2.2. Видови на долгорочни хартии од вредност	168
3.7.1.3. Девизен пазар и пазар на финансиски деривати	173
3.7.1.3.1. Видови девизни пазари	177
3.7.1.3.2. Видови операции на девизниот пазар	181
3.7.1.4. Девизни берзи	190
3.7.1.5. Пазар на финансиски деривати	192

II глава

1. Пари, поим и функции	196
2. Појава и развој на парите	197
2.1. Примитивни форми на парите	203
2.2. Металите како пари	205
2.2.1. Ковани пари	207
3. Книжни пари	210
3.1. Основни карактеристики на книжните пари	212
4. Современи депозити или банкарски пари	214
5. Електронски пари	220
6. Влијанието на парите врз економската активност	221
7. Економскиот развој и факторите на куповната сила на парите	223
8. Функции	225
8.1. Функции на современите пари и нивното влијание на стопанските движења	226
9. Пораст на вредноста на парите – дефлација	230
10. Опаѓање на вредноста на парите– инфлација	235
11. Монетарна стабилност	243
12. Парична маса, оптимална количина	243
12.1. Фактори кои влијаат на понудата на пари	252
12.2. Фактори кои влијаат врз примарните пари	253
12.3. Фактори кои влијаат на монетарниот мултипликатор	254
12.4. Кредитна мултипликација	258
13. Побарувачка на пари	267
13.1. Детерминанти на побарувачката на пари	268
13.2. Побарувачката на пари и брзината на оптекот на парите	273
14. Стратегии на управување со монетарната понуда	278
14.1. Појава на монетарното таргетирање	281
14.1.1. Централното банкарство на крајот од 70-тите и	

во текот на 80-тите години од минатиот век: пропаѓање на монетарното планирање?	282
14.2. Стратегија на монетарно таргетирање	286
14.3. Стратегија на таргетирање на девизниот курс	287
14.4. Стратегија на монетарен одбор (Currency Board)	296
14.5. Стратегија на таргетирање на инфлацијата	298
14.5.1. Раѓањето на таргетирање на инфлацијата	298
14.5.2. Таргетирање на инфлацијата versus таргетирање на нивото на цени?	303
15. Монетарни агрегати	304
15.1. Примарни пари	311
15.2. Монетарен мултипликатор	313
15.3. Мултипликација на парите и монетарна политика	323
16. Монетарно-кредитна политика	326

ПРЕДГОВОР

Основната намена на книгата *Основи на Финансии* е да им се помогне на студентите во стекнување на основните знаења за финансиите, но секако, истата може да им користи и на оние кои се занимаваат со бизнис за унапредување на сознанијата од областа на основи на финансии. Едновременно, книгата треба да придонесе за подобро запознавање на читателите за содржините на основите на финансиите, да му се даде поширока и пореална димензија и да се укаже на современите тенденции во областа на функционалните финансии, термин што многу почесто се користи за означување на областа која се изучува во рамките на основи на финансиите кои претставуваат нешто поширока и посеопфатна област од деловните финансии. Желба на авторот е на што попрецизен начин да се презентира комплексната област на основите на финансии.

Финансиите се крвотокот на економијата. Тие се составен дел на вкупното човеково живеење и работење. Финансиите претставуваат составен дел на почетокот, на текот и на крајот на секоја деловна активност. Се почнува и се завршува со пари. Електронските средства за плаќање извршија револуционизирање на концептот на парите. Електронските пари овозможуваат купување на стоки и услуги со помош на компјутер во рамките на комерцијалните пресметковни мрежи- интернет или мрежите на деловните банки (на пример, SWIFT). Практично, електронските пари во секојдневните трансакции ги заменуваат готовината и чековите. Тоа овозможува електронските пари да станат паметни пари во облик на т.н. ”паметни картички”.

Основи на финансии дава одговори на поголем број на прашања од микро и макрофинансии поврзани со појавата, развојот и функциите на парите и нивното влијание и тесна поврзаност со сите фази од одвивањето на општествената репродукција. Додека микрофинансиите ги проучува, пред се, стратешките финансиски проблеми на еден стопански субјект, макрофинансиите своето внимание го задржува на изучување на проблемите на финансирање на развојот на државата како целина. Основи на финансии нудат одговори на прашања кои се врзани за проблемите со парите, за нивното креирање, за тековите, за поништувањето, за бројни и сложени дејствувања во стопанството, за тековите на доходот воопшто, а , пред се, за неговата распределба, прераспределба, облиците, инструментите и субјектите на неговото трошење итн. Како и на прашањата за детерминантите кои влијаат на одржување на нивната вредност. Понатаму за одржување на оптимална големина на потребната парична маса со цел за нормално и непречено одвивање на процесот на репродукцијата и бројни други прашања од доменот на функционалните финансии согласно современите барања.

Содржината разработена во оваа книга произлегува, пред се, од структурата на предметот *Основи на Финансии*, од Наставниот план и Програмата на Економскиот факултет при Универзитетот “Гоце Делчев”–Штип, а особено од меѓусебното усогласување на наставните содржини коишто ја обработуваат проблематиката на финансиите. Во концепирањето на содржините на оваа проблематика во голема мерка се водеше сметка за поконкретна обработка на оние тематски целини, прашања и проблеми коишто ќе овозможат во доближување до студентите за примена во практиката. Содржините на книгата одговараат на современите изучувања од оваа проблематика на

реномирани светски високо-образовни институции, како и на видувањата и учењата на водечките автори од оваа област.

Авторот верува дека стандардизираните содржини на оваа книга и начинот на презентирањето на материјата со јазикот на современата финансиска терминологија, ќе придонесе и помогне широк круг на заинтересирани читатели да се стекнат со теоретски основи што ќе им овозможи непосредна примена во практиката, посебно на оние кои се занимаваат со решавање на проблеми во областа на основите на финансии односно функционални финансии, што ќе им овозможи полесна комуникација со достигнувањата во оваа област.

Авторот ќе му биде благодарен на секој корисник на книгата што ќе упати добронамерни забелешки, зашто секогаш може и подобро.

Посебна благодарност им должам на рецензентите: Професор Др Тодор Тодоров и Професор Др Сашо Кожухаров, за корисните сугестии и совети и несебичната помош при изработката на овој труд. Нивниот авторитет, научно и стручно ниво, ме обврзуваше за цело време во изработката на овој труд да внимавам на секој напишан збор, на секоја искажана мисла и утврден заклучок.

Штип, Октомври, 2007

Авторот,

